

РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТИВНОГО АНАЛІЗУ ПРОСОДИЧНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО ВПЛИВУ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Томашів М.В.

*Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України
marta.tomakhiv@gmail.com*

The paper offers the results of the auditory analysis as the first stage of experimental phonetics research of the prosodic means of speech influence realization in scholarly discourse in English (in a video lecture as an example). The methodology of the experiment is elaborated according to the proven techniques in contemporary phonetics and combines the use of subjective (perceptive and auditory), objective (acoustic) methods, the methods of semantic differential and quantitative data analysis. Based on the results of the auditory analysis, the author establishes prosodic parameters of intonation which help scholarly discourse realization in speech.

Key words: *speech influence, prosody, scholarly discourse, videolecture, experimental phonetics research, auditory analysis.*

Експериментально-фонетичне дослідження просодичної організації відеолекцій проводилося із метою перевірки гіпотези щодо ролі компонентів інтонації у здійсненні мовленнєвого впливу в англomовному науковому дискурсі на матеріалі відеолекцій – складових масових відкритих онлайн курсів (МВОК). Гіпотеза полягає у припущенні про те, що варіації інтонаційного оформлення висловлень відеолекцій викладачами є важливим компонентом здійснення мовленнєвого впливу – переконання адресатів в істинності інформації, сприяння розумінню матеріалу слухачами, підтримки рівня їхньої уваги та зацікавлення.

Експериментально-фонетичне дослідження просодичного оформлення відеолекції проводилося згідно розроблених у сучасній фонетиці методів експерименту [1, с. 62-69; 2; 6, с. 121-122] та випробуваних у низці дисертаційних досліджень, спрямованих на вивчення просодії публічного мовлення [3; 4]. Експеримент проходить поетапно шляхом проведення аудитивного та акустичного аналізу, застосування методу семантичного диференціалу та використання методів кількісної обробки даних.

Метою аудитивного аналізу фрагментів відеолекції є оцінка характеру впливу просодичних параметрів цього жанру наукового дискурсу на слухача. Аудитивний аналіз здійснювався у два етапи трьома групами аудиторів.

Проведення першого етапу аудитивного аналізу здійснювалося із залученням двох груп аудиторів-інформантів. Перший крок проведення

аудитивного аналізу полягав у прослуховуванні масиву мовного матеріалу філологами-носіями британського варіанту англійської мови, з метою виконання наступних завдань: 1) встановлення природності звучання експериментальних фрагментів та відповідність вимови мовців орфоепічній нормі британського варіанту англійської мови; 2) розподілу аналізованих фрагментів відеолекцій відповідно до їх різновиду (в залежності від прагматичної спрямованості); 3) визначення ступеня емоційного наповнення експериментального матеріалу. Як результат, із загального обсягу матеріалу ми отримали фрагменти відеолекцій, укрупнені у чотири блоки відповідно до різновидів відеолекції [5, с. 151] – відеолекції-презентації, мультимодальної відеолекції, відеолекції-інтерв'ю та відеолекції інструкції.

Цілком доцільним є припущення, що підготовлене мовлення відрізняється від читання тим, що дозволяє мовцеві варіювати зміст висловлення згідно комунікативного наміру, використовуючи певні інтонаційні засоби. У межах нашого дослідження можемо використати порівняння – одну із стратегій аналізу дискурсу, яка дозволяє визначити специфіку значення просодичних параметрів для реалізації ефекту на слухачів через встановлення вражень, які слухачі отримали під час прослуховування текстів, що мають однаковий лексико-граматичний зміст, проте різне інтонаційне вирішення [4, с. 54]. Саме тому, задля розв'язання практичного завдання нашого дослідження, дикторами-носіями британського варіанту англійської мови був здійснений запис обраних фрагментів чотирьох різновидів відеолекцій для отримання однакових за змістом, проте різних за просодичною організацією текстів.

На наступному етапі аудитивного аналізу залучалася друга група аудиторів-інформантів із 120 осіб (30 осіб прослуховували кожен із різновидів відеолекції) – наївних носіїв англійської мови (17,5%), і тих, хто володіє англійською як другою мовою (82,5%) на рівні вищому B2 (що підтверджувалося наявністю сертифікату міжнародного зразка або додатку до диплому про вищу освіту, який містить відомості щодо іспиту з англійської мови), які становлять потенційну аудиторію МВОК із 23 країн світу віком 18-59 років, що відрізнялися за соціальним статусом та не мали досвіду аудіювання. Учасники оцінювали оригінальні аудіозаписи відео лекцій та фрагменти, начитані дикторами, з метою визначення особистого враження від кожного тексту. На цьому кроці аудитивного аналізу учасникам пропонувалося обрати один із пари текстів, який, на їх погляд, був оптимальнішим для сприйняття та обрати ті просодичні параметри, завдяки

яким це досягалося та які допомагали у засвоєнні матеріалу. Експеримент проводився за допомогою методу семантичного диференціалу [4; с. 55; 6, с.121-122]. Суть цієї методики полягає в оцінці стимулу за допомогою високочастотних прикметників та їх антонімів (так званих біполярних шкал) за семибальною шкалою (-3, -2, -1, 0, +1, +2, +3) на основі факторів «Оцінка-Сила-Активність» для отримання наступних характеристик та оцінок: 1) загальної, перцептивної та інтелектуальної оцінки текстів відеолекцій (за фактором «Оцінки» використовувалися шкали типу: «природний-неприродний», «вражаючий-невражаючий», «приємний-неприємний», «неввічливий-ввічливий», «невиразний-виразний»); 2) фізичної (емоційно-оцінювальної) характеристики (за фактором «Сили»: «невпевнений»-«впевнений», «непереконливий-переконливий», «поверхневий-що заохочує до роздумів», «ненапружений-напружений», «бідний на емоції-пристрасний»); 3) динамічних характеристик (за фактором «Активність»: «безцільний-цілеспрямований», «повільний-швидкий», «нервовий-спокійний», «заспокійливий-провокативний», «монотонний-жвавий»).

Виявивши числові показники відносно різних факторів та шкал, можна визначити і рівень здійснення мовленнєвого впливу відеолекцією. Чим ближчі ці показники до позитивних полюсів шкал, тим ефективніше здійснюється вплив на слухачів лекції відносно факторів «Оцінка – Активність – Сила».

Оцінка відеолекцій відбувалася за кожним окремим різновидом, що дозволило отримати узагальнений результат, представлений у Таблиці 1 (де ОФ – графа, що відповідає за відсоткове значення отриманих вражень від прослуховування оригінального фрагменту, НФ – начитаного фрагменту).

Таблиця 1

Узагальнена таблиця оцінки фрагментів відеолекції за біполярними шкалами

Критерій	ОФ (%)	НФ (%)	Критерій	ОФ (%)	НФ (%)	Критерій	ОФ (%)	НФ (%)
Природний	78,33	56,67	Неприродний	13,33	33,33	Нейтральний	8,34	10,0
Цілеспрямований	82,50	49,17	Безцільний	8,33	39,17	Нейтральний	9,17	11,66
Вражаючий	75,83	38,33	Невражаючий	9,17	48,33	Нейтральний	15,0	13,3
Швидкий	55	55,83	Повільний	25	28,33	Нейтральний	20,0	15,84
Приємний	86,67	55	Неприємний	6,67	26,67	Нейтральний	6,66	18,33
Впевнений	87,50	58,33	Невпевнений	3,33	25,83	Нейтральний	9,17	15,84
Спокійний	70,83	66,67	Нервовий	16,67	22,5	Нейтральний	12,5	10,83
Переконливий	80,83	45,00	Непереконливий	10	44,17	Нейтральний	9,17	10,83

Спонукає до роздумів	61,67	35	Поверхневий	16,67	42,5	Нейтральний	21,66	22,5
Ввічливий	85	74,17	Неввічливий	1,67	10,83	Нейтральний	13,33	15,0
Стимулюючий	67,5	36,67	Заспокоїливий	21,67	50	Нейтральний	10,83	13,33
Виразний	88,33	59,17	Невиразний	4,17	28,33	Нейтральний	7,5	12,5
Інтенсивний	75	40,83	Неінтенсивний	11,67	44,17	Нейтральний	13,33	15,0
Емоційний	73,33	37,5	Беземоційний	15	49,17	Нейтральний	11,67	13,33
Жвавий	70	43,33	Монотонний	18,33	47,5	Нейтральний	11,67	9,17

Узагальнивши та проаналізувавши дані, отримані в результаті проведення аудитивного аналізу оригінальних та начитаних фрагментів із застосуванням методу семантичного диференціалу по усіх чотирьох різновидах відеолекції, ми побачили, що оригінальним фрагментам була надана значно вища оцінка за всіма факторами оцінок – «Оцінка», «Сила» та «Активність», що свідчить про більший прагматичний потенціал оригінальної відеолекції. Наприклад, оригінальні фрагменти були оцінені як цілеспрямовані 82,5% респондентів, тоді як начитаний фрагмент здався таким лише для 49,19% опитуваних; 75,83% опитуваних визначили оригінальні фрагменти як вражаючі, тоді як начитані фрагменти здалися такими для 38,33% тощо. У результаті, 67,17% респондентів надали перевагу оригінальному фрагментові відеолекції, зазначивши, що такі просодичні параметри як складний та змішаний ритм, помірна модуляція гучності із підвищенням та зниженням на певних ділянках, помірний темп, чергування коротких та середніх пауз, чергування спадних та висхідних термінальних тонів сприяють максимальному сприйняттю інформації, втриманні уваги та інтересу впродовж лекції, запам'ятовуванню інформації, тобто є найбільш оптимальними для здійснення мовленнєвого впливу на слухачів. Варто зазначити, що на перцептивному рівні мультимодальна відеолекція та відолекція-інтерв'ю сприймалися краще у силу свого інтерактивного характеру, емоційного залучення мовців та прагматичної спрямованості, тоді як інструкція та презентація часто класифікувалися як такі, що мають низький рівень емоційного наповнення та належать до одного різновиду.

Третій етап аудитивного аналізу полягав у фаховій оцінці текстів досвідченими фонетистами із досвідом аудіювання з метою встановлення особливостей просодичного оформлення висловлювань у відеолекції, підтвердження результатів другого етапу аудитивного аналізу, а також визначення фрагментів для подальшого акустичного аналізу. Результати аудитивного аналізу показали, що найоптимальнішими інваріантними інтонаційними параметрами, характерними для усіх типів відеолекції є наступні: середня та довга тривалість синтагм; домінування логічного

фразового наголосу; помірна гучність із підвищенням та зниженням на відрізках висловлень відеолекції, які несуть інформаційне та смислове навантаження; конфігурація мелодійного контуру, для якої характерна ступінчаста рівна середня, спадна та з перерваною поступовістю шкали, що увінчуються і складними, і простими спадними чи висхідними тонами; рекурентність середніх та коротких пауз на межі синтагм та висловлень; середній тональний діапазон; змішаний або складний ритм; помірний темп. Зіставляючи результати другого та третього етапів аудитивного аналізу, вищеперераховані просодичні параметри видаються найоптимальнішими для здійснення мовленнєвого впливу.

Ураховуючи той факт, що результати аудитивного аналізу носять об'єктивний характер, аудитори-фонетисти визначили фрагменти для подальшого акустичного аналізу на основі вищезазначених показників.

Література

1. Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення: [монографія]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
2. Методы экспериментально-фонетического исследования звучащей речи : [учеб. пособие по теоретической фонетике иностранных языков] / [М. П. Дворжецкая, Е. И. Стериополо, О. Р. Валигура и др.]. – К. : Киев. гос. пед. ин-т иностр. языков, 1991. – 76 с.
3. Падалка О.В. Просодика комунікативного членування промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження): дисертація кандидата філологічних наук: 10.02.04/ Ольга Володимирівна Падалка. – К. : КНЛУ, 2015. – 223 с.
4. Рубчак О. Б. Просодична організація англомовних інтерв'ю (експериментально-фонетичне дослідження): дисертація кандидата філологічних наук: 10.02.04/ Ольга Борисівна Рубчак. – К. : КНЛУ, 2015. – 221 с.
5. Томахів М.В. Різновиди відеолекції як жанру англомовного наукового дискурсу / Марта Володимирівна Томахів// Лінгвістика ХХІ століття: Нові дослідження та перспективи/ НАН України, Центр наукових досліджень на викладання іноземних мов; редкол.: А. Д. Белова (голов. ред.) та ін. – К. : Логос, 2015. – С. 149-164.
6. Peer Willie van at al. Scientific Methods for the Humanities. – John Benjamins Publishing Company, 2012. – 355 p.